

NOOIT HETZELFDE

Over het afnemende groeien van lijsten en het toenemende groeien van motivatie

Bernhard de Vries

Roerdomplaan 222, 7905 EL Hoogeveen

met medewerking van alle excursieleiders

Vries, B. de, *et al.* 2002. Never the same. On the growth of excursion lists and motivation. *Coolia* 45(3): 141-148.

A report on the day forays of the NMV in the year 2001. The excursion leaders provide short impressions of the excursions, including the most exciting finds.

Het jaar 2001 begon teleurstellend met de afsluiting van allerlei natuurerreinen in verband met de MKZ-crisis. Eerst moest vooral de noordelijke helft van de Veluwe het ontgelden, maar later gingen ook landelijk vele slagbomen en hekken dicht. Het is een meevaller dat de meeste excursies in het voorseizoen toch nog door zijn gegaan.

Het is nu wel regel geworden dat het resultaat van een dag zoeken onvoorspelbaar is. Zelfs als we rekening houden met de specialismen van de deelnemers blijken er elke keer opnieuw verrassingen te zijn en de totaalijst van een terrein groeit tot honderden soorten. De natuur tovert altijd wat nieuws uit de hoed en bovendien blijken soms oude soortsgrenzen meerdere soorten te bevatten. Er is dus altijd wat nieuws te leren. Zelfs in terreinen waarvan een verzadigingscurve verschijnt, het eerst (denk ik) in die van arm pleistoceen zand, zijn onverwachte vondsten nog steeds geen uitzondering. Mensen met een permanent proefvlak kunnen daarover meepraten.

Verzadiging?

Als je op een plek komt waar niemand ooit gezocht heeft, dan is de eerste soort al 100% nieuw. Als je daarentegen een terrein bezoekt waarvan al meer dan duizend soorten bekend zijn, dan is de kans klein dat je daar nog iets nieuws vindt. In theorie moet na jaren onderzoek van een terrein er steeds minder bij komen, omdat we aannemen dat alle mogelijkheden wel eens zullen zijn benut. In de praktijk komen er in zo'n stadium soms figuren op die terreinen af die plotsklaps met dubbele motivatie op gekke plekken gaan zoeken zoals op dode grasstengeltjes of de binnenkant van boomschors vijf meter hoog. En de totaalijst groeit maar... Er zijn echter ook terreinen zó gevarieerd en dynamisch dat je je afvraagt of daar na vele jaren de gehele Nederlandse paddestoelenflora niet zou kunnen staan. Bestaat daar dan wel een verzadigingspunt? Voor dit verslag ben ik van enkele excursieterreinen nagegaan hoe de verhouding bekend/nieuw was (tabel 1) en in welk onderzoeksstadium men bepaalde percentages 'nieuw' van een dagsom kan verwachten (tabel 2).

Uit tabel 2 blijkt dat een zekere voorkennis van het aantal soorten dat voor een bezoek al bekend is inhoudt dat wel een schatting gemaakt kan worden van wat er nieuw te verwachten is. Bij het twee-voor-laatste getallenpaar, die van Willinks weust (40%), en die van de Renkumse beek (64%), blijkt wel dat de spreiding van de voorspelbare percentages nog aanzienlijk is. Voor een nauwkeuriger schatting is het beter, met meer gegevens, per bodemsoort of vegetatietype te splitsen. Uit de dagverslagen blijkt ook steeds weer dat veel afhangt van de specialisten die mee zoeken en de tijd die men zich voor het zoeken gunt.

Tabel 1: *Overzicht van de resultaten van de NMV-excursies in 2001.*

Datum	Plaats	Deeln.	Km.h.	Soorten	Nieuw	Totaal
14 apr.	Bunderbos	19	1	64	31	304
28 apr.	Jagersveld e.a.	2	3	19/40/19		
5 mei	Wieringermeer	7	7	60		
12 mei	Reeuwijkse Hout	6	1	28		
19 mei	Winterswijk	12	1	73	29	517
9 juni	Markiezaat	3	1	37	22	133
16 juni	Zwanenwater	16	4			
23 juni	Tiendeveen	3	1	54	45	134
21 juli	De Vilt	7	3	97		
28 juli	Ooijpolder	8	1	115	41	346
18 aug.	Voorlinden	10	1	85		
25 aug.	Agelerbroek	5	2	72/54		
1 sept.	De Wiersse	13	2	145		
15 sept.	Sterkenburg e.o.	?	2	86/91	22/80	262/91
29 sept.	Leidse Hout e.o.	10	2	86/84		
30 sept.	Witterveld	12	4	100		
6 okt.	Renkumse beek	35	1	207	132	248
13 okt.	Nijenrode	ca. 25	1	173	5	1125
20 okt.	Oude Venen	4	2	34/32	32/29	37/93
27 okt.	Texel	7	4	56		
27 okt.	Ulvenhoutse bos	7	1	160	50	353
3 nov.	Vegilimboschen	10	2	38/86	13/18	122/242
3 nov.	Pastoorswai	28	1	192		
17 nov.	Schoorl	20	2	82/57	24/22	242/161
24 nov.	Abbertstrand	12	2	153	11	506

Km.h. = aantal bezochte kilometerhokken.

Door droogte en /of MKZ-perikelen vielen de volgende excursies uit: 14 april Bunderbos, 21 april Kromme-Rijngebied, 26 mei Fortlanderbos, 30 juni Star-Numan bossen, 7 juli Loetbos, 14 juli Brunssum, 8 sept. Wijlrebossen, 22 sept. Dintelse Gorzen. Van enkele excursies werd geen bericht ontvangen.

De excursies

14 april: Bunderbos (J. Bollen). De ouverture der NMV-jachtpartijen werd verzorgd door Jo Bollen en vond plaats bij Bunde (L), op een rijk begroeide westhelling met, in de herfst, veel Limburgse heerlijkheden. Met 19 deelnemers was voldoende "know how" aanwezig; maar stond er wel wat? Het werd een lijst van 64 soorten met o.a. Grote aderbekerszwam (*Disciotis venosa*), Bokaalkluifzwam (*Helvella acetabulum*), Kapjesmorielje (*Morchella semilibera*) en de Roodplaathoutzwam (*Daedaleopsis tricolor*). Bijna de helft van de soorten (30 van de 64) en 22 van de 31 daar nieuw gevonden soorten was Ascomyceet.

28 april: Jagersveld (G. van Duuren). Te oordelen naar de notities op het formulier was de belangstelling deze dag gering. Er werden drie kilometerhokken bezocht wat de nodige asco's opleverde. Eén daarvan was nieuw voor Nederland: *Mollisia strobilicola*.

5 mei: Wieringermeer (M. Groenendaal). Het doel van deze dag was oorspronkelijk "Het zanddepot", maar daar konden we niet in vanwege de MKZ-perikelen. De Wieringermeerbossen waren juist vrijgegeven en dus een goed alternatief. Met 7 deelnemers hebben we daar gezocht, tegen de koude noordenwind beschut door het bos. In de berm van de Oom Keesweg (Dijkgatsbos) waren o.a. honderden Bokaalkluifzwammen (*Helvella acetabulum*) te zien en in het bos zelf een grote groep Bruine bosbekerzwammen (*Peziza arvernensis*), een soort die nog niet uit deze buurt bekend was. Aan de Sluitgatweg (Robbenoordbos) stonden wel 100 Nonnenkapkluiwzwammen (*H. spadicea*). In totaal vonden we deze dag in 7 kilometerhokken 60 soorten, waarvan de helft ascomyceet.

12 mei: Reewijkse Hout (C. Uljé). Zoals bij eerdere voorjaarsexcursies hadden we het weer mee (zomers). Niet wat betreft de paddestoelen. Het duurde lang (tot 12 uur) voordat we ons in de parkachtige polderbeplanting konden begeven, dankzij uitgevallen treinen en verkeerd begrepen afspraken. Het zoeken leverde 28 soorten op waarvan geen enkele echt bijzonder was. Een vondst van het Stobbezwanmetje (*Pholiota mutabilis*) wil ik wel noemen, in grote bundels op een grote populierenstronk. Hoewel deze soort zeer algemeen heet, kom ik hem zelf maar zelden tegen. Er gaan jaren voorbij dat ik hem niet ontmoet.

19 mei: Winterswijk. De Willinks Weust wordt langzamerhand een mycologisch bedevaartsoord, zeker nu deze excursie het soortentotaal op 517 heeft gebracht. Het mooie weer en de prachtig bloeiende bosflora heeft zeker wel meegewerkt. Het dagtotaal (73 soorten) mag dan bescheiden geleden hebben, er waren wel 29 nieuwe bij, en dat was een bovengemiddelde soortentoe name. Het lijkt dan ook waarschijnlijk dat hier nog heel veel meer kan worden verwacht. Natuurlijk schrijven we niets over de verwarring van *Cordyceps forquignoni* met een *Conocybe* en houden we de excursieleider dus anoniem!

9 juni: Markiezaat (J. Gelderblom). Ondanks de droogte ging deze excursie toch door, omdat dit schorregebied ook zonder paddestoelen met zijn imposante, weidse uitzichten een genoegen is om in te vertoeven. We vonden 37 soorten waarvan de helft kleine asco-tjes, onder andere *Lachnum palearum* (Lederbruin franjekelkje) op grasstengels en *Stictis radiata* op wilgenroosje. Eveneens op wilgenroosje vonden we een *Mollisia*-achtig ding waarmee we uitkwamen op *Pyrenopeziza pulveracea* (nieuw voor Nederland). Van de 37 soorten waren 23 nieuw voor dit terrein en dit bracht het terreintotaal op 134.

X	Y	X	Y	X	Y
1	100	111	59	273	48
5	94	116	64	303	31
11	88	141	38	305	36
64	91	218	29	488	40
89	83	224	21	495	7
109	34	240	25	1120	3

Tabel 2: Aantallen reeds bekende soorten (X) en tijdens de NMV excursie nieuw gevonden soorten (Y) voor een aantal excursie-terreinen. De terreinen zijn geordend naar oplopende waarden van X.

16 juni: Korfwater en Zwanenwater (F. v.d. Berg). Het was een warme bewolkte dag en er zat onweer in de lucht. Als bij donderslag verscheen dus het Okerbruine beekschijfje (*Pachyella babingtonii*), een beigebruin, gelatineus kloddertje op een wilgentakje. Overige leuke vondsten waren: het Egelzwammetje (*Phaeomarasmium erinaceus*) die zijn naam eer aan doet, een Gesteelde druppelzwam (*Dacrymyces capitata*) en een kleine Pyrenomyceet die later door Ed Batten op naam werd gebracht. Het was, nieuw voor Nederland, *Trematosphaeria pertusa*.

23 juni: Tiendeveen (B. de Vries). Bij de "Wijken van Eleveld" zijn niet de wijken (vaarten) interessant maar wel het gemengde bos op dalgrond dat daartussen ligt, inclusief een verlaten boerenplaats. Met ons drieën hebben we hier wat rondgescharreld en takken gesprokkeld, wat daar nog nooit gebeurd was. Op een larikstak bleek een wit, vliesachtig korstje te zitten met bruine basale hyfen: *Confertobasidium olivaceoalbum* (figuur 1). Deze soort was eerder al door Henk Lammers in het Coovelsbos ontdekt. Het totaal, 54 soorten (6 Agaricales), bleek 45 nieuwe soorten te bevatten en bracht het terreintotaal op 134.

21 juli: De Vilt (S. Helleman). Het weer was in de voorgaande weken droog geweest, maar belooft, met een buitje tijdens de excursie, beterschap. Het aantal deelnemers was zeven, inclusief mijzelf. Ondanks de droogte hebben we toch nog een totaal aantal van 97 verschillende soorten gescoord uit drie verschillende kilometerhokken, veelal klein spul en weinig vruchtlichamen. Een soort die er uit sprong was *Mollisia rabenhorstii* (= *M. nervicola*?) een thermofiele soort die voorkomt op blad van Amerikaanse eik en tamme kastanje.

Figuur 1: *Confertobasidium olivaceoalbum* (B. & G.) Jülich. Sporen, hyfen en basidiën. Maatstreepje = 10 µm. Collectie BdV6379.

28 juli: Ooijpolder (N. Dam). De werkgroep Rijk van Nijmegen heeft de Groenlanden van 1988 tot 1992 geïnventariseerd. Er zijn in die periode 323 soorten gevonden. Deze excursie heeft daar, ondanks dichtgegroeide paden, prikkeldraad en ontelbaar veel muggen, maar liefst 41 soorten aan toegevoegd. Bijna was de hele actie afgeblazen wegens "laaggestemde verwachtingen". Natuurlijk heeft de groeps-samenstelling, 8 deelnemers, duidelijk invloed gehad op het resultaat (met "Stipse kelkjes"). Een negende deelnemer is helaas verdwaald. Hopelijk hoeft deze niet als verloren NMV-lid te worden aangemerkt.

18 augustus: Wassenaar (L. Bakker-Walter). Het park Voorlinden in Wassenaar is in bezit van KPN-telecom en mag alleen met speciale toestemming betreden worden. Het is een mycologisch interessant terrein met binnenduinduinrandbos, overgaand in open duin, grenzend aan Meyendel. Er waren 10 deelnemers. Het had enige dagen tevoren flink geregend, maar toch was het alweer tamelijk droog. We noteerden 85

soorten waaronder enkele nieuw voor de Wassenaarse parken, o.a. *Panaeolus fimicola* var. *olivaceus* (een Grauwe vlekplaat) en het leuke korstje *Lagarobasidium detriticum* (Spatelharig elfendoekje).

25 augustus: Agelerbroek (P.J. Keizer). Vijf mensen hebben zich ertoe gezet deze excursie bij te wonen. Dat was geen geringe prestatie want met een temperatuur van 32 graden Celcius is dit zonder twijfel de warmste NMV-activiteit geweest in het seizoen 2001. In het vochtige elzenbroekbos, waar het zweet ons tappelings van de ledematen droop, bleek dat het zelfs voor de muggen te warm was, die hielden zich op de achtergrond. Helaas deden de paddestoelen dat ook, maar door flink te zoeken en onder houtjes te speuren, hebben we toch nog het nodige gevonden. *Psathyrella candolleana* (Bleke franjehoed) stond er in fotogenieke toefjes en *Peniophora cinerea* (Asgrauwe schorszwam) zat onder de gallen. Op een opgediept stuk hout zat *Simocybe centunculus* (Olijfkleurig matkopje) en op oeverzegge *Marasmiellus ornatissimus* (Pronkruitertje). Zou de laatste algemener worden of wordt er nu meer op gelet? Met 72 soorten werd het nog een aardig lijstje. In een nabijgelegen hok vonden we bovendien nog eens 54 soorten.

1 september: De Wiersse (J. Dieker). Ondanks een periode van betrekkelijke droogte voorafgaand aan de excursie zijn er 145 soorten gezien, waarvan er 20 op de Rode lijst staan. De dertien deelnemers hebben hiervoor behoorlijk hun best gedaan. In een berm met beuk langs een beek werden zes soorten stekelzwammen gevonden, waaronder de ernstig bedreigde *Phellodon niger* (Blauwzwarte stekelzwam), *Sarcodon joeides* (Avondroodstekelzwam), *Sarcodon lepidus* (Fraaie stekelzwam) en *Sarcodon scabrosus* (Blauwvoetstekelzwam). Er was nog veel vermeldenswaard maar opvallend was het massale voorkomen van *Trichophaea woolhopeia* (Bleek pelsbekertje) op een vochtig sloottalud. De eigenaar is op de hoogte gebracht van de bijzonder waardevolle berm en hoe deze te beheren.

15 september: Sterkenburg en Leeuwenburg (B. Tolsma). Het eerste terrein was al meerdere jaren bezocht en dan verwacht je eigenlijk geen nieuwe Agaricales meer. Toch waren b.v. *Marasmius androsaceus* (Paardenhaartaailing) en *Mycena acicula* (Oranje dwergmycena) er nog niet eerder gezien. Deze twee soorten zijn ecologisch gezien wel tegenpolen: het terrein is dus zeer gevarieerd en dat belooft nog wat voor de toekomst. Met name korstjes zijn er nog niet uitgebreid gezocht. Met veel geluk vond Bert er op 5 december *Byssocorticium atrovirens* (Groenblauw vliesje; zie elders in deze Coolia). Het tweede terrein was nog weinig bezocht, veel gewone soorten waren nieuw voor dit terrein en dat geeft je als karteerder toch wel een extra kik!

29 september: Leidse Hout (C. Uljé). Rond de Leidse Hout liggen mijn "roots" op natuur- en paddestoelengebied. Nu, zo'n 25 jaar later, leek het mij wel aardig om te kijken of de toenmalige rijkdom aan paddestoelen er nog aanwezig was. Op de grens met het bos van Oud-Poelgeest, vooral langs het fietspad, was weinig veranderd. Er stonden vrij veel mycorrizasoorten inclusief kleine Gordijnzwammen en twee Ridderzwammen. Helaas houden Inktzwammen niet van zandige grond. Alleen de Kale inktzwam (*Coprinus atramentarius*) was aanwezig. De Leidse Hout zelf viel nogal tegen; de eertijds mosrijke glooiende slootkanten waren opgehoogd met slootbagger en begroeid met gras en brandnetels. Evengoed kwamen we deze dag nog op 84 soorten waaronder tien *Russula*'s.

Jammer is wel dat er een aantal deelnemers met tassen vol materiaal naar huis ging, waar uiteindelijk bij navraag maar enkele soorten uitkwamen. We zouden wat selectiever moeten verzamelen!

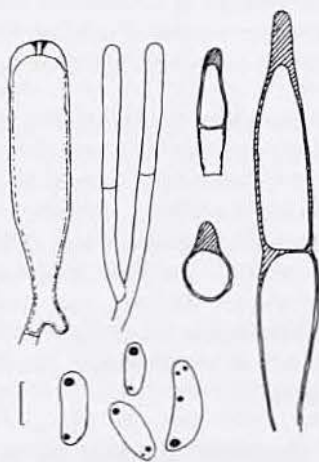
30 september: Witterveld (R. Chrispijn). Van het Witterveld was nog niet zo veel bekend en dan is elke vondst natuurlijk een treffer. Voorafgaand aan de excursie gaf Geert de Vries, die het terrein als zijn broekzak kent, wat informatie over het landschap. Tijdens de lange wandeling bleek dat het aantal soorten in de heide tegenviel, o.a. *Psilocybe strictipes*, een soort die algemener blijkt dan de recente ontdekking deed vermoeden. De bosjes waren interessant, bij eik stonden o.a. *Cortinarius violaceus* (Violette gordijnzwam) en *Leccinum quercinum* (Eikenboleet). Het was overigens goed voor "ruigpoten" want ook *Leccinum roseofractum* (Donkerbruine berkenboleet), *L. olivaceosum* en *L. brunneogriseolum* (Bruin-grijze berkenboleet) waren van de partij.

6 oktober: Renkumse Molenbeek (E. Jansen). Het is niet alleen op de kaart een bijzonder mooi uitziend terrein, vandaar misschien de grote toeloop. Gezamenlijk met de KNNV werd aan beide zijden van de beek gezocht door in totaal zo'n 35 mensen. Het werden twee indrukwekkende lijsten die gecombineerd de score van 207 soorten opleverden, een jaartopper, en het terreintotaal kwam op 248. Het terrein was nog nooit intensief bekeken en ook veel gewone dingen waren nieuw. Daarbij kwam dat dit keer ook kleine asco's meegenomen zijn, waaronder *Olla transiens* (figuur 2) en *Ciliolarina laricina* (Figuur 3). Bij de korstjesafdeling valt nog wel wat aan te vullen.

13 oktober: Nijenrode (G. Immerzeel). Het park van Gert Immerzeel krijgt legendarische allures. Vandaar vermoedelijk dat er nogal wat leergierige deelnemers verschenen; het leek op een IVN-gebeuren. Ook hier weer een forse soortenlijst (173) waarvan toch nog 5 nieuw voor Nijenrode, onder andere de Olijfkleurige slijmkop (*Hygrophorus persoonii*; Plaat 8). Volgens Gert zou de totaallijst van 1125 soorten nog wel met wat korstjes kunnen worden aangevuld.

20 oktober: Oude Venen (S. Greydanus). De excursie door It Wikelslân, een deel van het 2220 hectare groot natuurgebied De Alde Faenen, werd begonnen bij het bezoekerscentrum.

Op de parkeerplaats lag een hoop hakhout, waarop al een tiental soorten werd aangetroffen, zoals het Waaiertje (*Schizophyllum commune*), de Porseleinzwam (*Oudemansiella mucida*) en de Witte bultzwam (*Trametes gibbosa*). Daarna volgde een snipperpad door broekbos waar we o.a. de Berkenridderzwam (*Tricholoma fulvum*) en de Greppelmelkzwam (*Lactarius*

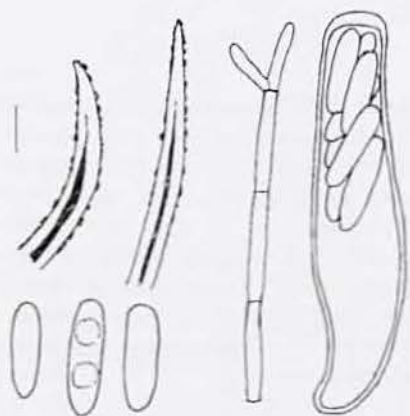
Figuur 2: *Olla transiens* (Hohn.) Baral. Soort met voorkeur voor zaagvlakken van hardhout in de beginnende fase van ontbinding (± 5 jaar dood). Ascus, parafyse, sporen en randharen van levend materiaal in water; maatstreepje is $7,5\mu\text{m}$ (haren) of $5\mu\text{m}$ (rest). Typisch zijn de asci met basaal uitsteeksel zonder haken, en de glasachtige delen van de haren die KOH- en J+ zijn. (Stip Helleman)

242. Van de Gele stekelzwam (*Hydnum repandum*) vonden we zo veel exemplaren dat van "in flink miel iten" werd gesproken en dat was ook voor niet-Friezen goed verstaanbaar.

3 november: Pastoorswei (B. Reintjes en P. Verheesen). Ondanks de droge oktobermaand was er in het Schuitwaterreservaat voor de 28 deelnemers veel te genieten. Het aantal waargenomen soorten bedroeg 192 waarvan 29 zijn opgenomen in de Rode lijst. In de afgesneden maasmeander met broekbossen en steilranden vielen vooral een aantal zeldzame mycorrizapaddestoelen op, waaronder *Cortinarius violaceus* (Violette gordijnzwam), en het grote aantal houtparasieten zoals *Ganoderma lucidum* (Gesteelde lakzwam), *Grifola frondosa* (Eikhaas) en *Hohenbuehelia fluxilis* (Harige harpoenzwam). In het hoger gelegen begrazingsgebied, "De Pastoorswei", werden, naast kleine Asco-tjes zoals *Hyalopeziza niveocincta* (Figuur 4), op twee schraalgraslandjes en een heideterrein nog zes "knotsen" en vijf satijnzwammen gevonden; o.a. *Entoloma sericellum* (Sneeuwvlok-satijnzwam), *Clavulinopsis subtilis* (Bleke sikkelskoraalzwam), *Clavaria falcata* (Spitse knotszwam) enz. Een waardige excursie in dit, onder mycologen tot voor kort onbekende, natuurgebied.

17 november: Schoorl (F. v.d. Bergh). Op deze rustige grijze herfsttag kwamen 20 enthousiaste deelnemers terecht in een "eierzak met gladde geelgestreepte mest-kogelwerpers". Kortom, het waren allemaal nestzwammetjes met daar tussendoor Levertraanzwammen en Zoetgeurende satijnzwammen. De stemming zat er goed in. De resultaten waren ook verdienstelijk: een toename van het soortentotaal in twee kilometerhokken van 10 of meer procenten, waarbij zeer duidelijk ook op kleintjes is gelet.

24 november: Abbertstrand (T. v.d. Berg). Het Abbertstrand is niet alleen goed voor de recreatie maar ook voor paddestoelen, en soms houden ze verband met elkaar. De 12 deelnemers hebben zich goed gewoerd en nog flink wat huiswerk mee genomen, getuige de lijst van acht *Geoglossum*-soorten. Het dagtotaal wordt geflatteerd door een voorexcursie op 24 november, maar het eindresultaat mag er zijn: 153 soorten waarvan 11 nieuw voor het gebied, wat het totaal brengt op 506.

Figuur 4: *Hyalopeziza niveocincta* (Graddon) Raschle. Thermofiele herfstsoort van zonnige weide op blad van braam. Ascus, parafyse, randharen en sporen van levend materiaal in water; maatstreepje = 5µm. Typisch voor deze soort is de zakvormige ascus die blijvend Jodium-negatief (J-) is. (Stip Helleman.)